

Dagens frågor

Partifinansieringen

Dagens Nyheter tackade dagen efter valet på sin ledarsida för en trevlig valrörelse. I så fall har tidningen blygsamma anspråk. Valbomberna i slutskedet mot högerpartiet — de föregivna förhandlingarna med KDS och affären med de sålda listorna över bidragsgivare — var olustiga nog. Men det mest odiösa inslaget var ändå socialdemokraternas sätt att utmåla de borgerliga partierna som "storfinansens" redskap och att moralisera över det enskilda näringslivets bidrag till högern och folkpartiet. Dessa anslag skulle vara otillbörliga — de ges på löntagarnas bekostnad, sägs det, och utan deras medgivande. Som bekant får det socialdemokratiska partiet mångdubbelt större anslag från fackföreningsrörelsen. Därigenom tvingas 100 000-tals medlemmar i LO, som röstar med något av de borgerliga partierna, att stödja socialdemokraterna ekonomiskt. Det stora flertalet medlemmar i LO är till på köpet kollektivanslutna, dvs. i realiteten tvångsanslutna.

Angripna på denna punkt brukar socialdemokraterna säga att det i alla fall är skillnad. Bidragen från LO (liksom från andra delar av partiets underliggande ekonomiska maktapparat) kommer från "folkrörelsen". Sådana anslag står i god överensstämmelse med demokratisk ordning; anslag utdelade av en bolagsstyrelse, som valts av aktieägarna, är däremot omoraliska. Frågas varför, sägs det att dessa styrelser i regel behärras av minoriteter av aktieägaregrupper, som får sin makt trots minoritetsställningen genom att de håller samman.

Till det kan då invändas att i så fall är alla lika goda kålsupare. Socialdemokraterna härskar över fackföreningarna just genom minoriteter med stark sammanhållning. När en kollektivanslutning till SAP sker i t. ex. en verkstadsklubb går det ofta till så att något 10-tal närvarande social-

demokrater ansluter 100-tals icke-närvarande.

Båda sidor vet utmärkt väl hur det förhåller sig. Men socialdemokraterna kan inte motstå frestelsen att skrämja med spöket "storfinansens" samtidigt som man hoppas att så länge som möjligt kunna dölja att man skapat en egen "storfinans" byggd på makt över skattemedlen och de tvångsanslutnas pengar.

Anslagen från LO till SAP respektive anslagen från det enskilda näringslivet till högern och folkpartiet är i själva verket uttryck för ett system, som överlevt sig självt — en föråldrad form av maktbalans. Det riktiga vore naturligtvis att det allmänna övertog ansvaret för partiernas finanser i den mån personliga (och rimligen maximerade) bidrag inte förslår. I så fall bör också fyraprocentgränsen för ett partis tillträde till riksdagen slopas. Eljest skapar vi monopolpartier.

Vill socialdemokraterna inte acceptera ett dylikt system bör man från det enskilda näringslivets sida öppet framträda med sina bidrag och framhålla att de ges med bästa samvete för att bevara maktbalansen i samhället. Samtidigt kan oppositionen gärna se litet närmare på skattemedlens och LO-medlens betydelse för den socialdemokratiska maktapparaten. De uppmärksammade utredningar om detta, som för två år sedan publicerades av Forum för Borgerlig Debatt (numera Forum för Samhällsdebatt) visar att här finns mycket av intresse att hämta.

Årets andrakammarval

Valet i år gav socialdemokraterna ensamma majoritet i båda kamrarna — det har aldrig inträffat tidigare i fredstid. Valdeltagandet var det högsta i vår historia och poströsterna var fler än någonsin.

De absoluta röstetalen för de olika par-

tierna i årets val blev följande: högerpartiet 670 532, centerpartiet 779 818, folkpartiet 724 859, socialdemokraterna 2 420 232, kommunisterna 145 172 och KDS 72 411. På grund av det stora valdeltagandet ökade alla de stora partierna sina absoluta röstetal, medan kommunisterna och KDS också absolut fick vidkännas en tillbakagång. Partiernas andelar i valmanskåren och förändringarna i riksdagsvalen sedan 1956 framgår av nedanstående tabell.

I förhållande till kommunalvalet 1966 in-
nebar årets resultat en kraftig tillbakagång
för de borgerliga partierna. En jämförelse
med 1964 års andrakammarval åter ger vid
handen, att de borgerliga partierna endast
förlorat 0,7 % till socialdemokraterna. Des-
sas valseger är sålunda till största delen att
hänföra till kommunisternas katastrof. Där-
emot var det kraftiga förskjutningar inom
det borgerliga lägret, främst mellan folkpar-
tiet och centerpartiet.

Mandatmässigt blev resultatet följande.
Socialdemokraterna vann 12 mandat och
kom upp i 125. Kommunisterna förlorade 5
och stannade på 3. Centerpartiet blev det
största oppositionspartiet, partiet vann 3
mandat och kom upp i 39, folkpartiet förlo-
rade 9 mandat och återkommer med 34 man-
dat, medan högerpartiet förlorade 1 mandat
och hamnade på 32.

Valdeltagandet uppgick till 88,7 %, att
jämföras med 83,3 % 1964 och 85,9 % 1960.
Poströsterna, som var nära 300 000 fördela-
de sig i stort i enlighet med tendenserna från
de båda senaste valen. De ungefärliga ande-
larna för partierna blev: högerpartiet 25 %,
centerpartiet 10 %, folkpartiet 22 %, social-

demokraterna 38 %, samt ett par procenten-
heter för vardera kommunisterna och KDS.

Andrakammarvalet 1968 går till historien
som ett av de märkligaste. 1964 års val be-
tecknade i stort dött lopp mellan socialde-
mokraterna och de borgerliga, som i kommu-
nalvalet 1966 hemförde en stor seger, och
1968 har så socialdemokraterna lyckats ge-
nomföra ett jordskredsval till sin förmån. Så
snabba skiftningar hör till ovanligheten i
svensk politik, och allt kan uppenbarligen
inträffa 1970.

Fortsatt studentoro

Någon alldeles lugn inledning fick inte det
nya läsåret vid våra universitet. Efter vårens
övergrypp från vänsterextremistiska studen-
ters sida torde man också ha varit beredd på
det värsta, även om det samtidigt stod klart,
att de extremistiska grupperna i stort hade
tappat initiativet och ledningen. Detta be-
rodde sannolikt inte enbart på händelserna i
Tjeckoslovakien utan också på att extremis-
ternas skandalösa uppträdande tidigare
kommit det stora flertalet studenter att med
avsky vända sig ifrån vänstergruppernas me-
toder. Kanske har också det förhållandet, att
svenska folket uppenbarligen haft så litet till
övers för extremisterna, medverkat till att de
stora studentgrupperna känt det nödvändigt
att markera sitt avståndstagande. Man har
betackat sig för att identifieras i klump med
de extrema bråkmakarna. Dessa har bok-
stavligen talat "demonstrerat ihjäl sig".

Den oro, som under höstterminens första
veckor varit förnimbar vid våra universitet,

	H	Cp	Fp	S	Vpk	KDS	MbS
1956	17,1	9,4	23,8	44,6	5,0	—	—
1958 a	19,5	12,7	18,2	46,2	3,4	—	—
1960	16,5	13,6	17,5	47,8	4,5	—	—
1964	13,7	13,4	17,1	47,3	5,2	1,8	1,5
1968	13,9	16,1	15,0	50,1	3,0	1,5	—

har förvisso haft en högst reell bakgrund. Studenter och universitetslärare har hand i hand givit uttryck för sitt bestämda avståndstagande från den byråkratiska produkt, som UKAS utgör. Sv.T. har på ett tidigt stadium varnat för följderna, om UKAS genomförs i sin nuvarande form. Det skulle sannolikt betyda en allvarlig nedrustning av den högre utbildningen i landet. Det vore också besynnerligt, om inte statsmakterna skulle tvingas att ta hänsyn till den hårda kritik, som framförts.

Men, som Sv.T. tidigare framhållit, ansvaret för de bristfälliga förslag, som har lagts fram, vilar långt ifrån främst på den expertgrupp inom universitetskanslersämbetet som fått sig uppdraget förelagt. Ansvaret ligger ytterst hos regeringen och oppositionen, hos våra riksdagspartier. Trots att ansträngningar gjordes för att intressera våra folkvalda representanter för den problematik, som en stor universitetsreform innebär, var det praktiskt taget helt tyst i leden, när riksdagen 1965 fattade sitt principbeslut. Var det okunnighet eller var det ointresse för frågan, som gjorde att all egentlig debatt uteblev? Vilket svaret på frågan än är, vittnar det om nödvändigheten av ett större intresse för forskningens och den högre utbildningens villkor från de politiska partiernas sida. Inte minst högerpartiet och folkpartiet, av vilka man tidigare tyckt sig ha haft rätt att kräva en större lyhörddhet för propåer från universitetsvärlden, drabbas hårt av kritiken.

En universitetsreform ter sig ofrånkomlig. Men vi har inte råd med ett dåligt hastverk. Saken tål väl att övervägas ytterligare, och skall UKAS läggas till grund för en förändring, måste det bli fråga om genomgripande modifieringar. Med litet god vilja och utan fastlåsning i prestigetänkande från de ansvariga myndigheternas sida borde det vara möjligt att komma fram till en för alla acceptabel lösning.

Valet i USA

När Richard Nixon valts till republikanernas presidentkandidat och som sådan utsett en helt okänd guvernör Agnew till sin blivande ställföreträdare som vicepresident, gnuggade alla demokrater med Hubert H. Humphrey i spetsen händerna. Mr Nixon var redan tidigare sårbar, omstridd bland sina egna. Nu borde han utan stöd av en stark man vid sin sida falla som ett lätt offer för mr Humphreys berömda folkliga charm.

Hur det än går om en månad — och när detta skrives, sätter alla institut för opinionspejlingar med känd otillförlitlighet Nixon främst — men ett lätt offer blir inte den republikanske kandidaten. Han utmålas på sina håll, bl. a. i svensk press, som både reaktionär och okunnig, rent av oduglig, men därom vet man egentligen bra litet. Vad man kan säga är, att det finns åtskilligt som talar för honom. Han kom som ung in i politiken och gick fort fram: detta tyder inte på oduglighet i den konkurrens, som dock råder om senatsplatserna i USA. Han valdes av general Eisenhower till kandidat till vicepresidentposten, och han fyllde sedan denna post under Eisenhowers presidenttid. Som traditionen bjuder, ställde han sig helt i skuggan av presidenten, men man vet att när denne drabbades av sjukdomar skötte Nixon med mycken takt och fortfarande tillbakadraget sin svåra uppgift att utan stöd av författning eller tradition hålla ihop Eisenhowers kabinett. I sin egen presidentkampanj mötte han en man med en otroligt mycket större yttre charm än han själv hade, en man med en släng av politisk genialitet, men kanske inte med större kunskaper än Nixon. Vad man ofta glömmar är, att Nixon förlorade valet med bara ett par 100 000 röster, fastän antalet elektorsröster på grund av valsättets konstruktion blev förhållandevis mycket färre för honom än för Kennedy.

Under denna kampanj lyckades Nixon få den amerikanska pressen emot sig, vilket naturligtvis var illa gjort av honom! Detta bidrog i sin tur till att han förlorade nästa val, där han ställde upp, nämligen till guvernörsposten i Kalifornien. Pressen lanserade honom som den som alltid förlorade sina val. Läger man till detta att han inte har något särskilt tilldragande ansikte och att han i TV brukar se ut som om han ständigt är orakad, måste man konstatera att han nu får räkna med många svårigheter.

Men saker och ting har också ändrat sig. Först och främst har pressen ändrat hållning. Hur mr Nixon än burit sig åt, men tydligt är att han lyckats få över de bättre journalisterna på sin sida. Men den stora chansen har demokraterna givit honom.

Den valförsamling, som det demokratiska partiet genomförde i Chicago, har med all rätt betecknats som den mest skandalösa i Förenta staternas historia. Det har förmodligen funnits andra, där flera tricks brukats för att få igenom en kandidat: denna gång var, som det visade sig, kandidaten utsedd i förväg. Skandalen förekom i någon mån inne i konventsalen, men till större delen utanför. Inne i salen hade president Johnson låtit regin bli sådan, att senator McCarthys anhängare inte ens fick komma till tals, och denne själv gav upp på ett tidigt stadium då han såg hur förhandlingarna skulle komma att skötas. Det enda inslag, som presidenten förmodligen inte förutsett, bestod i att Chicagos borgmästare samtidigt som han dirigerade konventet i detalj — han är specialist på att låta högtalaranläggningarna gå sönder, då hans motståndare talar, och andra manipulationer av samma slag — också lät sina anhängare på givet tecken demonstrera inför TV-kamerorna: de visade stora plakater med "We love Major Daley"! Utanför visade dennes polismakt hur

de älskade honom. Demonstranter, som samlats både för att demonstrera mot Humphrey och för McCarthy, slogs ned inför TV-kamerorna på ett sätt som kommit en reaktion att gå över hela USA. McCarthys hotellrum, där hans valledning befann sig, fick improviseras till förbandslokaler. Det hela var ett otroligt skådespel, och med allt skäl blev demokraternas konvent kallat konventet bakom taggtråd.

För mr Humphrey var detta givetvis ett hårt slag: det var han som valdes av detta konvent, och borgmästare Daley kom att framstå som hans man. Det var han inte. Han var av allt att döma president Johnsons. Ty det märkligaste i det hela är, att presidenten tycks vara mycket litet uppmuntrande mot sin egen så lojale vicepresident. Om det just nu är fördelaktigt för en kandidat att få president Johnsons stöd eller inte, är en annan sak. Men att den sittande presidenten, som själv förklarar att han ej avser att ställa upp, inte stöder sin partikamrat och ställföreträdare, som han själv utvalt, det är dock något så ovanligt att det måste skada den sistnämnde bland medlemmarna av det demokratiska partiet. Eventuellt kommer detta att ta sig uttryck i att de ej röstar.

Vilken av de två, mr Nixon eller mr Humphrey, som till sist blir vald, kanske i sak inte betyder så mycket. De två partierna står ej så långt ifrån varandra i inrikespolitiska frågor. Amerikansk inrikespolitik är i hög grad personpolitik, och vilka reformer som går igenom beror ofta på presidentens förmåga att handskas med kongressen. Beträffande negerfrågan kommer denna på grund av omständigheterna att gå i den riktning den nu går, vem som än blir president, fastän hastigheten i utvecklingen kan komma att variera. Det samma gäller på det utrikespolitiska området ifråga om Vietnam. Det amerikanska folket vill i så hög grad få slut på ett krig,

vars innebörd det ej längre förstår, att det alltid blir en uppgift för den nye presidenten att komma fram till en hederlig fred. I fråga om Europa och Nato har man nog en allmän känsla av att mr Nixon vet mera och bättre förstår dessa problem än hans motståndare gör, men den bedömningen är möjligen orättvis, och i varje fall osäker.

Båda kandidaterna har, var för sig, en fördel. De är så okända, och de är betraktade som så utpräglade av andra klassens storleksordning, att vad gott den till sist valde kommer att göra kommer att bli en glad överraskning och kommer att haussas som gjort av en i själva verket stor president. Den som blir vald har vackra möjligheter inför historien.

Kinesisk kommunism och sovjetisk

En synnerligen kraftig, koncentrerad attack mot Mao Tse-Tung, hans politik och kulten i Kina av honom, har framförts i det sovjetryska kommunistpartiets centralkommittés tidskrift **Kommunist**. Det har skett i en serie artiklar, som började redan i slutet av april. Sammanfattningsvis går de ut på, att i Kina har landets politiska system förstörts och ersatts med en byråkratisk militärdiktatur under Mao, samtidigt som det kinesiska kommunistpartiet förlorat sin karaktär av klassparti. Vad Mao själv beträffar görs det gällande, att han aldrig haft mer än en ytlig kännedom om vad marxism-leninism egentligen är.

Artiklarna ger sig ut för att tala för all kommunistisk och revolutionär rörelse. särskilt i utvecklingsländerna, och de kräver en kollektiv förkastelse över Mao och hans politik. Att återföra Kinas kommunistiska linjer anges vara praktisk internationell hjälp till de krafter i Kina, som förblivit lojala mot marxism-leninismen och som sätter sig upp emot Mao. Och

särskilt varnas i detta sammanhang utvecklingsländerna för att Maos politik står i strid med alla nationella frihetsrörelser.

Det har sagts, att dessa artiklar förbereder ett formellt brott mellan Sovjetunionen och Kina, i varje fall på partiplanet. Tydligt skrevs de för att preparera sinnen inför det internationella kommunistmöte, som skulle gå av stapeln i Moskva i november, trots att flera kommunistpartier har satt sig emot att konferensen skall få utnyttjas som en plattform för att fördöma Kina. Emellertid är det också möjligt, att det sovjetiska partiet nöjer sig med att få konferensen att förklara att det finns en djupgående skillnad mellan Kinas ortodoxa kommunister och maoisterna och att de sistnämnda i själva verket ej har rätt att betecknas som kommunister. En sådan förklaring skulle otvivelaktigt framstå som ett stöd för Moskva. Maoismen skulle vara fördömd, och var de "ortodoxa kommunisterna" finns gömda i Kina vet inte många.

I den första artikeln sätts med full rätt vändpunkten i Kina till någon gång efter åren 1956—58. Då hade den åttonde partikongressen sammanträtt, och det framhålls, likaledes med full rätt, att denna kongress stod under tydligt inflytande av det sovjetryska partiet och dess erfarenheter. Redan att denna kongress satte fredlig koexistens på sitt utrikespolitiska program visade varifrån vinden då blåste. Men när kongressen väl var över, försökte Mao hinna upp utvecklingen i andra länder genom det bekanta "Stora språnget framåt". Detta misslyckades så som man kunde vänta, och det gällde för Mao att rädda ansiktet. Han militariserade hela livet i Kina, väckte upp alla nationalistiska känslor och släppte fram personkulten — allt enligt samma artikel.

I fortsättningen säger tidskriften, att Mao blev alltmer förskräckt över den opposition som restes mot hans politik.

Han tog sig då för att utnyttja det kinesiska folkets okunnighet och "brist på läskunnighet" och började etablera sin egen diktatur. För ändamålet brukade han armén jämte fanatiskt indoktrinerade ungdomar, och det var detta som kallades kulturrevolutionen. Mao anklagas för att han vill ha ett parti vars kärna kommer att bestå av armépersonal och speciellt utbildade rödgardister. Men därvid blir det kinesiska kommunistpartiets karaktär förändrad. Det kommer inte längre att företräda "det arbetande folket". Och vad beträffar de unga, som uppträtt under kulturrevolutionen, säger artikeln klart ifrån att ungdomen blivit politiskt och moraliskt korrumpad.

Det verkliga angreppet görs emellertid mot maoismen på det internationella fältet, och det sker med flera invektiv och med mindre reella anklagelser. Men ett påståen-

de i tidskriften är av särskilt intresse. Det påstås att Mao uppmuntrat nationella revolutionära rörelser "med övertoner av rasmotsättningar". Samtidigt framhåller artikelförfattarna att de revolutionära demokraterna i Asien, Afrika och Latinamerika dragit de rätta slutsatserna av felaktigheterna i Maos politik.

Tydligen ligger här en av kärnpunkterna i hela frågan. Det förhåller sig inte så, att revolutionärerna i t. ex. Latinamerika insett bristerna i maoismen. Tvärtom tycks de kinesiskommunistiska idéerna haft särskilt lätt att slå rot i dessa länder, medan den ortodoxa kommunismen haft det betydligt svårare. De aktuella angreppen mot Mao, intressanta i sig själva, måste ses mot bakgrunden av konkurrensen om de radikala rörelserna i utvecklingsländerna.

LIKRIKTNING

Svensken vill ha sin hemtrevnad fredad. Han vill helst undvika att tänka på ting, som äro ägnade att rubba jämnvikten efter middagen. Tråkigt nog är emellertid en ökad aktivisering av det borgerliga politiska medvetandet i allra högsta grad av nöden. Denna aktivisering kan endast åstadkommas, om det svenska folket med tjänliga medel rycks upp ur sin bekvämlighet och tankelöjhet. Det är redan kanske litet väl sent. Ty likriktningen står på tröskeln.

Redaktör Eskil Sundström i Svensk Tidskrift 1938

Före valvinden

